

Однією лівоюю

Леонардо да Вінчі, Марк Твен, Бетховен, Мерилін Монро, Рональд Рейган...
Що об'єднує цих цілковито різних людей, які жили в різні епохи і займалися різними справами? Усі вони були ліворукими

Рух ліворуких розпочався у 1980 р. із мітингів у США на захист звільненого поліцейського Франкліна Уінборна, який носив кобуру зліва. Згодом розгорнулася масштабна кампанія на захист лівші-листоноші Роберта Гріна: начальника пошти дратувало, що той сортує листи лівою рукою.

Міжнародний день шульги вперше відзначали 13 серпня 1992 р. за ініціативою британського Клубу ліворуких, створеного у 1990 р. Незважаючи на те, що, за статистикою, близько 10% людей на Землі (майже 500 млн, тобто кожен сьомий) — лівші, сучасний світ створено для тих, хто все робить правою рукою. І вдома, і на роботі «лівим» доводиться підлаштовуватися під «правих».

НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ

Лінгвісти встановили, що у різних мовах слово «правий» співзвучне зі словами «право» і «правильний», а слово «лівий» схоже на такі слова, як «зловісний», «розбитий». Лівша, ліворукий, шульга — розмовні терміни для визначення таких осіб в українській мові. Однак у певному контексті вони можуть ображати ліворуких. До прикладу, про невмілого працівника кажуть «із двома лівими руками», про продукцію, отриману нечесним шляхом, — «лівий товар».

У багатьох європейських мовах слово «право» не тільки виступає синонімом правильності, а й живається у значенні «влада, правосуддя». У німецькій і нідерландській мовах — це *recht* (право, правовий, юридичний), у французькій — *droit* (прямо, право, правовий), в іспанській — *derecho* (право, правовий). У більшості слов'янських мов корінь «прав» використовується у словах, що означають правильність правосуддя.

Історично так склалося, що бути праворуким — це те саме, що й бути кваліфікованим, умілим, спритним. Латинське слово *dexter* (правий) визначає правшу як спритного. Іспанський термін *diestro* має два значення — «правша» і «кваліфікований».

Німецький іменник *links* означає зліва. Похідний від нього прикметник має значення «хитро, лукаво, непрямим шляхом», а дієслово — «обманювати».

У португальській мові слово *canhoto* (лівша) колись використовувалося для означення диявола, а похідний від нього прикметник означає «незграбний, неокочирний».

У Давньому Китаї лівий бік був «поганим». Прикметник «лівий» означає «непідходящий, незгідний». А словосполучення «ліва стежина» трактується як незаконний і аморальний шлях. У деяких провінціях Китаю дорослі дотепер пам'ятають жорстокі покарання у школах і деяких пристойних родинах за небажання дітей-лівшів ставати праворукими.

І лише в єврейській мові слово «лівша» не має жодного негативного відтінку.

ПРАВО НА ЛІВОРУКІСТЬ

Ліворукість не є вадою розвитку людини. Усім відомо, що провідна роль в організації нервової системи належить великим півкулям головного мозку, які тісно пов'язані одна з одною. У правій півкулі розміщені нервові центри лівих кінцівок, у лівій — центри правих кінцівок. При цьому одна з великих півкуль вважається домінуючою. У більшості людей головою є ліва півкуля, отже, у них краще розвинуті праві рука та нога. У цій півкулі розміщується низка важливих нервових центрів, у тому числі центри

мовлення. Діти народжуються з якоюсь однією домінуючою півкулею, як правило, лівою. Однак є немало людей із домінуючою правою півкулею головного мозку. Із роками в них розвивається і права, хоча до кінця життя спритнішою залишається ліва.

В інтелектуальному розвитку лівші нічим не поступають правшам. Проте шульги більше схильні до синтезу явищ, предметів і їхніх взаємодій, а не до аналізу. Вони мають образне уявлення і добре розвинену інтуїцію.

Донедавна в українській системі освіти ліворуких дітей переучували. Із 10–12% таких дошкільнят до 14–15-річного віку залишалось не більше відсотка шульг. І лише у 80-х рр. українські вчені зацікавилися, чим може загрозувати дітям таке переучування. У 1985 р. у Луганську відбулася перша всесоюзна міждисциплінарна конференція «Охорона здоров'я ліворуких дітей», де було затверджено принцип дбайливого ставлення до них та їхнє право на ліворуке письмо. З'ясувалося, що наслідки можуть бути негативними і для психіки, і для інтелектуального розвитку дитини. Найчастіше це нав'язливі страхи, енурез, заїкуватість, тики, неврози, епілепсія, емоційні розлади, дратівливість, млявість і загальмованість. Учені помітили: насильство над ліворукою дитиною справді погіршує стан її здоров'я й навіть уповільнює зростання. Лівші частіше від інших страждають на ревматоїдний артрит, і хвороба ця в них протікає значно важче, гірше піддаючись лікуванню. Інші дослідження показують: у лівшів частіше зустрічаються такі захворювання, як астма, аутизм, діабет, мігрень. Такі люди гірше переносять стреси, аварійність серед них, за статистикою,

також вища, а тривалість життя ліворуких у середньому на 6–7 років менша, ніж праворуких. Хоча дослідження в Луганську продемонстрували, що кількість хворих на шизофренію серед лівшів менша, ніж з-поміж правшів.

ОСОБЛИВА НОВЕНЬКА

Трудовий стаж випускниці медичного коледжу «Монада», фармацевта аптеки Обласного аптечного складу (м. Львів) Ярини Кулинич розпочався півроку тому. Колектив закладу приязно зустрів новеньку, хоча спочатку всі дивувалися її незвичайності. Ярина — шульга.

Хоча Ярина має двох старших сестер, ліворукою у сім'ї народилася лише вона. Втім, батьки ніколи не робили з її своєрідності чогось виняткового. Вони не намагалися вчити писати правою рукою, не виділяли доньку серед інших дітей. Дівчина каже, що ніколи не почувалася так, ніби відрізняється від своїх однолітків.

За дивним збігом обставин у першому класі Ярину посадили за одну парту з дівчинкою, яку також звали Яриною і яка теж була шульгою. Можливо, тому Ярина Кулинич ніколи не почувалася не такою, як однокласники.

Коли прийшов час обирати майбутню професію, дівчина не вагалася. Як і її мама-медсестра, Ярина хотіла пов'язати своє життя з медициною. Вступила на фармацевтичне відділення медичного коледжу «Монада». Добре закінчила його і працює на посаді фармацевта в аптеці Обласного аптечного складу. Мріє здобути вищу фармацевтичну освіту на заочному відділенні фармацевтичного факультету ЛНМУ ім. Данила Галицького.

Ярина Кулинич

Не так давно Ярина захопилася рукоділлям. Вишиває образки бісером. Роботи дуже гарні, навіть на думку не спаде, що їх виконали лівою рукою.

Колеги Ярини відгукуються про неї дуже позитивно: здібна і старанна дівчина, усе розуміє з півслова. А те, що ліворука, аж ніяк не впливає на її роботу. Колеги вже звикли, дивуються хіба що відвідувачі, коли бачать трохи незвичайного фармацевта за першим столом.

Лариса Дедишина

ПОРАДИ БАТЬКАМ

1 Ніколи, ні за яких обставин не можна давати зрозуміти ліворукій дитині, що ви негативно ставитеся до ліворукості.

2 Намагайтеся дотримуватися єдиної тактики стосунків із дитиною. Розбрат у сім'ї та неузгодженість вимог батьків до дитини завжди ускладнюють ситуацію.

3 Необхідно навчитися уважно спостерігати за своєю дитиною, бачити й розрізняти її стани, знати причини прикорму і радостей, розуміти проблеми, допомагати їх переборювати.

4 Ліворукість — індивідуальний варіант норми, тому труднощі, які виникають у лівші, зовсім не обов'язково пов'язані з її ліворукістю. Такі самі проблеми можуть бути й у праворукої дитини.

5 Не слід намагатися навчити дитину працювати правою рукою, тим більше наполягати на цьому. Переучування може спричинити серйозні порушення здоров'я.

6 Визначити провідну руку доцільно в 4–4,5 року й не змінювати її, навіть якщо якість письма вас не задовольнятиме.

7 Навчіть ліворуку дитину правильно сидіти за робочим столом, тримати ручку, розташовувати зошит. Під час письма, малювання, читання світло має падати з правого боку.

8 Під час навчання письма використовуйте «Прописи для ліворуких дітей». Пам'ятайте, що для навчання ліворуких дітей ні в якому разі не слід застосовувати методику безвідривного письма. Крім того, ні правонахилене, ні лівонахилене письмо практично неможливе для лівші, бо дитина загороджує собі робочою рукою лінію письма.

9 Не змушуйте ліворуку дитину читати, якщо вона сама відмовляється, навіть коли ви переконані, що вона знає всі букви. Складайте букви з їхніх елементів, пишiть їх, бавтеся ними — ця робота полегшить дитині розпізнавання літер і процес навчання читання. Дзеркальне письмо, яке часто зустрічається й у праворуких, і в ліворуких дітей, зазвичай зникає до 8–10 років, у віці, коли остаточно формуються стабільні зв'язки між півкулями.

10 Ваша дитина потребує особливої уваги й підходу, але не тому, що вона ліворука, а тому, що кожна дитина унікальна й неповторна. І від ваших розуміння, любові, терпіння, вміння вчасно допомогти залежать її успіхи. З якими б труднощами не зустрілося ліворуке маля у дитячому садочку і в школі, воно зможе подолати будь-які негаразди, якщо постійно відчуватиме батьківську підтримку, розуміння й любов